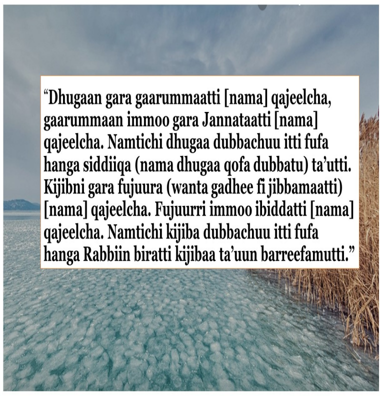

Kijiba/Soba

Description

Kijiba ykn soba jechuun faalla wanta hojjatanii, dhagahanii fi dubbatanii dubbachuudha. Kijibni dhugaa jiru dhoksanii faallaa isaa dubbachuu yookiin immoo soba dhugaa fakkeessanii dubbachuudha. Kijibni amaloota fafee fi jibbamoo keessa isa tokkoodha. Namni kijibu akka nama fooliin badaan irraa xiraaâ€™uti (ajaaâ€™uti). Namni hunduu isa xireefata, ni jibba. Hawaasa keessatti amanamummaan isa irraa mulqamuun nama kijibaan beekkamu taâ€™a. Kijibni wanta dhowwamaa fi jibbamaadha. Garuu yeroo ammaa jaallatamaa fi bartee godhatamee jira. Namni hunduu ni kijaba jechuun nutis akka isaanii kijibuun warroota salphatan keessaa taâ€™uu hin qabnu. Namni wanta badaa irratti nama akkeessu nama san waliin qiletti (baditti) tara. Akkasumas, namni wanta gaarii irratti nama akkeessu carraan nama akkasi taâ€™uu guddaadha. Kanaafu, namoota dhugaa dubbatan akkeessu dhiisne namoota kijiban akkeessun akkuma isaanii baditti taruu qabnaa ree?

Miidhaa kijibaa

Kijibni miidhaa hangana hin jedhamne dhuunfaa, maatii, hawaasa fi biyya irratti geessa. Maatii meeqatu sababa kijibaatin addaan bittinaaâ€™e. Qabeenya meeqatu sobaan saamamaa jira. namni yommuu sobuu ofitti amanamummaa dhaba. Badii adda addaa raawwata. Kanaafi Ergamaan Rabbii (SAW) nama kijibuu fi dhugaa dubbatu wal bira qabuun gahuumsa isaan lamaanitu haala kanaan ibsa:

â€• â€œâ€• Ø¥Ù•Ù†Ù'ÙŽ Ø§Ù„ØµÙ'Ù•Ø¯Ù'Ù,ÙŽ ÙŠÙŽÙ‡Ù'Ø¯Ù•ÙŠ Ø¥Ù•Ù„ÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù'Ø¨Ù•Ø±Ù'Ù•ØŒ Ù^ÙŽØ¥Ù•Ù†Ù'ÙŽ Ø§Ù„Ù'Ø¨Ù•Ø±Ù'ÙŽ ÙŠÙŽÙ‡Ù'Ø¯Ù•ÙŠ Ø¥Ù•Ù„ÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù'Ø¬ÙŽÙ†Ù'ÙŽØ©Ù•ØŒ Ù^ÙŽØ¥Ù•Ù†Ù'ÙŽ Ø§Ù„Ø±Ù'ÙŽØ¬Ù•Ù„ÙŽ Ù„ÙŽÙŠÙŽØµÙ'Ø¯Ù•Ù,Ù• ØÙŽØªÙ'ÙŽÙ‰ ÙŠÙŽÙƒÙ•Ù^Ù†ÙŽ ØµÙ• Ø¯Ù'Ù•ÙŠÙ,Ù‹Ø§ØŒ Ù^ÙŽØ¥Ù•Ù†Ù'ÙŽ Ø§Ù„Ù'ÙƒÙŽØ°Ù•Ø¨ÙŽ ÙŠÙŽÙ‡Ù'Ø¯Ù•ÙŠ Ø¥Ù•Ù„ÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù'Ù•Ù• Ø¬Ù•Ù^Ø±Ù•ØŒ Ù^ÙŽØ¥Ù•Ù†Ù'ÙŽ Ø§Ù„Ù'Ù•Ù•Ø¬Ù•Ù^Ø±ÙŽ ÙŠÙŽÙ‡Ù'Ø¯Ù•ÙŠ Ø¥Ù•Ù„ÙŽÙ‰ Ø§Ù„Ù†Ù'ÙŽØ§Ø±Ù•ØŒ Ù^ÙŽØ¥Ù•Ù†Ù'ÙŽ Ø§Ù„Ø±Ù'ÙŽØ¬Ù•Ù„ÙŽ Ù„ÙŽÙŠÙŽÙƒÙ'Ø°Ù•Ø¨Ù•ØŒ Ø-ÙŽØªÙ'ÙŽÙ‰ ÙŠÙ•ÙƒÙ'ØªÙŽØ¨ÙŽ Ø¹Ù•Ù†Ù'Ø¯ÙŽ Ø§Ù„Ù„Ù'ÙŽÙ‡Ù• ÙƒÙŽØ°Ù'ÙŽØ§Ø¨Ù‹Ø§ â€•â€•â€•â€•

â€œ**Dhugaan gara al-birr (gaarummaa,dalagaa toltuutti) [nama] qajeelcha, al-birr immoo gara Jannataatti [nama] qajeelcha. Namtichi dhugaa dubbachuu itti fufa hanga siddiiqa (nama dhugaa**

qofa) dubbatu taâ€™utti. Kijibni gara fujuura (wanta gadhee fi jibbamaatti) [nama] qajeelcha. Fujuurri immoo ibiddatti [nama] qajeelcha. Namtichi kijiba dubbachuu itti fufa hanga Rabbiin biratti kijibaa taâ€™uun barreefamutti.â€• (Sahih Al-Bukhaari)

Hayyoonni Islaama akka jedhanitti, â€œDhugaa dubbachuun gara hojii gaarii qulqulluu hojjachuutti nama qajeelcha. Kijibni immoo gara badii raawwachutti nama qajeelcha. Kuni immoo daandii qajeelaa irraa jallachuudha.

Kijibni badaan kijiba Rabbii fi Ergamaa Isaa irratti adeemsifamuudha. Keeyyatota fi mallatoolee Rabbii sobsiisuun kufrii fi ibidda jahannamitti kan nama geessudha. Akkasumas, waaâ€™ee Rabbii beekumsa malee dubbachuun kijiba fi badii guddaadha.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۗ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ
ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢١﴾

â€œ**Nama Rabbiin irratti kijiba uume yookiin keeyyatoota Isaa kijibsiise caalaa namni miidhaa hojjate eenyu? Dhugumatti, miidhaa hojjattoonni hin milkaaâ€™an**.â€• Al-Anâ€™aam 6:21

Akkasumas, wanta Ergamaan Rabbii (SAW) hin jedhin, â€˜Ergamaan Rabbii akkana jedhanâ€™ jedhanii dubbachuun kijiba guddaadha. Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:

â€œâ€• Ù ÙŽÙ†Ù’ ØªÙŽØ¹ÙŽÙ Ù‘ÙŽØ¯ÙŽ Ø¹ÙŽÙ„ÙŽÙ‰Ù‘ÙŽ ÙƒÙŽØ°Ù•Ø¨Ù‹Ø§ Ù• ÙŽÙ„Ù’ÙŠÙŽØªÙŽØ¨ÙŽÙˆÙ‘ÙŽØ£Ù’ Ù ÙŽÙ‚Ù’Ø¹ÙŽØ¯ÙŽÙ‡Ù• Ù Ù•Ù†ÙŽ Ø§Ù„Ù†Ù‘ÙŽØ§Ø±Ù• â€•â€•

â€œ**Namni beekaatumaan (osoo beeku) narratti soba dubbate, ibidda keessatti teessoo ofii haa mijeefatu**.â€• Sahiih Al-Bukhaari

Rabbii fi Ergamaa Isaa irratti sobuun bifa adda addaatin dhufa. Rabbiin irratti sobuu keessaa inni guddaa fi hamaan â€˜Rabbiin ilma qabaâ€™ jedhanii dubbachuudha, akkuma kiristaanonni dubbatan. Jecha fokkuu fi jibbamaa akkanaatirraa Rabbiin nu haa tiiksu. Kuni badii badii caalu fi jecha afaanii bahuu hin qabnedha. Namoonni kana dubbatan yoo gara Rabbitti duâ€™aan dura hin deebiâ€™in teessoon isaanii ibidda jahannami. Shakkii wayitu hin qabu.

Kijibni biraa Rabbiin irratti namoonni kijiban hiika Qurâ€™aana jallisuudha. Hiika ifa jiru dhiisanii hiika jallataa fi ragaa hin qabne itti barbaadu. Karaa biraatin kijibni Rabbiin irratti adeemsifamu halaala haraama gochuu, akkasumas, haraama halaala gochuudha. Fakkeenyaf muuziqaa, alkooli, zinaa fi kkf osoo haraamaa taâ€™ee jiru akka halaalatti ilaalu. Kijibni kunniin hundii gahuumsi isaa ibidda jahannami. Waa fokkate gahuumsi isaa!

Kijibni hamaan biraa dubartoota qulqulluu waaâ€™ee sagaagalummaa hin yaanne, sagaagalummaan yakkuudha. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akkana jedha:

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ لُعِنُوا۟ فِى ٱلدُّنْيَا
وَٱلْءَاخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

â€œ**Dhugumatti, isaan dubartoota tiikfamoo, sagaagalummaa irraa dagatoo fi muâ€™umintoota taâ€™an maqaa xureessan, addunyaa fi Aakhiratti abaarramaniiru.Isaaniif adaba guddatu jira.**â€
• Suuratu an-Nuur 24:23

Kanaafu, wanta ijaan hin argine afaanitti waan nu dhufeef ykn namni waan nutti fideef, calâ€™isneetumaan olkaane olola oofu hin qabnu.

Miidhan kijibaa inni biraa haala fi amala namtichaa fokkisa. Namni barteen isaa kijiba taâ€™e bakka gahe hundatti namni isa xireefata. Amantaa irraa hin qaban. Jireenyi isaa tartiiba kan hin qabne taâ€™e. Keessi isaa gammachuu fi tasgabbiin itti hin dhagahamu. Nama sobuu heduuf osoo dubbii kijiba barbaadu sammuu ofii bareexessa (qisaasessa). Keessi isaa gabrummaa fi gadi aantummaan itti dhagahama. Nan salphadha osoo jedhuu jireenya shakkii jiraata. Osoo dhugaa dubbate nama bilisaa taâ€™a. Wanti isa dhiphisu hin jiru. Ammas kijibni harqoota hiyyummaa jalatti akka kufu isa taasisa. Kanaafu, jireenya keessaa gammachuu fi tasgabbii yoo dhabde, dhibee kijibaatin qabamte taâ€™a laata. Yeroon dawaa itti barbaadii of fayyisi. Dawaan isaa sobu/kijibuu dhiisudha.

Sababoota kijibatti nama kakaasan

Wantoonni kijibatti nama kakaasan baayâ€™eedha. Isaan keessaa:

1.Sodaa Rabbii dhabuuâ€“ namni yeroo kijibuuf deemu osoo â€˜Rabbiin na argaaâ€™ yaadate silaa arraba ofii kijibaaf hin raasu. Namni yommuu Rabbiin dagatu balballi badii hundi itti banama. Rabbiin yommuu yaadatu immoo balbala badii ofirraa cufaa adeema.

2.Garetti makamuun yaada namoota harkisuuf kijibuuâ€“ namni yommuu garetti makamu namoonni akka isa jajaniif yookiin kolfaniif kijiba uuma.

3.Haala rakkisaa keessa yommuu jiran wanta isa qunname ofirraa deebisuuf kijibuu

4.Ijoollummaa irraa eegale kijiba waliin guddachu. Ijjoolleen yommuu warri isaanii kijiban argitu, isaan akkeessun kijiba irraa dhaalan. Guddinni badaan ijjoollee fi hawaasa balleessa.

5.Kijibaan of tuulu fi akka qarummaatti ilaalu. Namoonni kijibaan qabeenya walitti sassaaban namoota garmalee qaroo of seâ€™u. Garuu gowwaan isaan caalu hin jiru. Sababni isaas, yommuu isaan harâ€™a sobaan qabeenya namaa nyaatan, boru Guyyaa Qiyaamaa abbaan qabeenya â€˜Haqa kiyya fidi.â€™ Jedhan.

â€œAbu Hureeyraan akka gabaasanitti Ergamaan Rabbii(SAW) ni jedhanâ€™ Hiyyeessi eenyu akka taâ€™ee ni beektu?â€™ Isaanis (sahaabonni) ni jedhan â€˜Hiyyeessa jechuun nama nu keessaa dirhamas qabeenyas hin qabne.â€• **Ergamaan Rabbiis ni jedhan â€˜Dhugumatti ummata kiyya keessaa namni hiyyeessi nama Guyyaa Qiyaama salaatan, sooman, zakaan dhufuudha. Garuu nama kana arrabse, kana maqaa xureesse, qabeenya kanaa haqa malee nyaate, dhiiga kanaa jigse, kana rukute. Nama kanaaf hasanaata(mindaa hojii gaarii) isaatirraa ni kennamaaf, nama kaanifis hasanaanni ni kennamaf (Namoota inni miidhef hasanaanni isaa isaanii dabarfamee kennamaaf). Cubbuu isarra jiruuf harka osoo hin kafaliniin duratti hasanaanni isaa yoo dhumatte, cubbuun namoota sanii isaan irraa fuudhame isa (namticha kana) irratti feâ€™ama(kaaâ€™ama). Ergasii ibiddatti darbama.â€•** **Sahiih Musliim**

Dhugumatti namni hoongaâ€™aan nama Guyyaa Qiyaama of hoongessedha. Hojii itti ifaajaa baye nama biraatif dabarse yommuu kennu ykn hojii gaarii yoo hin qabaatin hojii badaa isaa yommuu irraa fudhatu maal jedhamaa! Guyyaan Qiyaama Guyyaa madaalli haqaa sirriin itti dhaabbatuudha. Qoosni hin jiru. Kanaafu, harâ€™a osoo yeroo qabnu haa dammaqnu.

Kijiba irraa of qusachuuf

Kabajama nama Musliima taâ€™ee fi hin taane! Fokkinna kijibaa arguu yoo barbaadde, namni kijibu akkamitti akka si jibbisisu ilaalu dandeessa. Yommuu namni si sobuun qabeenya kee haqa malee nyaatu akkamitti akka dallantu ni beekta. Haaluma kanaan atillee yommuu nama biraa sobuun qabeenya isaa jalaa nyaattu akkasuma innis gubata. Kuni miidhaa kijibaa akka taâ€™e ni hubatta. Namni tokko kijiba dhiisuf maloota hundatti fayyadamuu qaba. Isaan keessaa;

1.Bakkaa fi yeroo kamittu kijibni dhowwamaa akka taâ€™ee fi adabni nama kijibuu cimaa akka taâ€™ee yaadachu.

2.Wanta hojjataniif itti gaafatamummaa fudhachuu fi osoo yeroo qaanii taâ€™eeyyu dhugaa dubbachu. Sababni isaas, wanti gaariin dhugaa keessaa jira.

3.Arraba eegu fi yeroo hundaa herreegu. Fakkeenyaf, â€˜Maaliif akkana dubbadhe? Maaliif soba? Sobaan miidhaa malee buâ€™aan ani argadhu ni jiraa?â€™ jedhanii of gaafachuu fi ajiifachu. Ergasii, â€˜Ammaan booda gocha akkanaatti hin deebiâ€™uâ€™jedhanii of sirreessuuf carraaqu.

4.Bakka sobni, dubbiin duwwaa fi gowwaa itti dubbatamu, bakka zikriin (Rabbiin itti yaadatamu) fi beekumsa itti barataniin bakka buusu. Fakkeenyaf, hiriyyoota soba odeessan biraa deemanii namoota Rabbiin yaadatanii fi beekumsa baratan bira deemu.

5.Kijibni amaloota munaafiqaa keessaa tokko akka taâ€™e beeku.

6.Kijibni karaa badii fi ibidda jahanamatti kan nama geessu akka taâ€™ee fi dhugaan immoo gara gaarummaa fi Jannatatti kan nama qajeelchu akka taâ€™ee barachuu fi beeku.

7.Ijjoollee tee hamilee fi sona Islaamatiin guddisuu. Kijibaan kan guddatan osoo hin taâ€™in dhugaa irratti kan guddattan isaan taasisu. Soba isaan biratti dubbachuun kijiba isaan barsiisu osoo hin dhugaa

dubbachuun haqummaa isaan barsiisudha.

8.Nama kijibaa namni akka hin amanne beeku. Kuni immoo mallattoo addunyaa fi Aakhiratti kasaaruti.

9.Miidhaa namni kijibaan hawaasa irraan gahu beeku fi barachu.

Gudunfaa
Walumaagalatti sobni (kijibni) jibbamaa fi dhowwamadha. Haa taâ€™uu malee bakka sobuun dirqama fi barbaachisaa itti taâ€™u ni jira. Fakkeenyaf, lubbuu yookiin qabeenya nama cunqurfamee zaalima (cunqursaa) irraa eeguf sobuu qaba. Namnitichi lubbuu ofii baraaruuf zaalima jalaa yoo dhokate, ati deemte ykn yoo gaafatamte, â€˜Inni bakka kana jiraâ€™ jette itti himu hin qabdu. â€œHin beeku ykn as hin jiruâ€• jechuu qabda. Karaa biraatin namoota walitti araarsuufis sobni ni hayyamama. Ammas, diinota (aduwwii) Islaama rifachisuuf lakkoofsa loltu fi meeshaa waraanaa olguddisuun sobatti fayyadamuun ni dandaâ€™ama. Kanniin alatti sobuun jibbamaa fi dhowwamaadha. Xiqqaatus, guddatus namoonni hunduu soba keessatti hirmaachu dandaâ€™u. Garuu soba jibbuu fi bartee godhachuu irraa of tiiksu qabna. Yeroo hundaa dhugaa dubbachuu yookiin calâ€™isuuf of leenjisuu qabna. Wantoonni soba akka dubbatan nama taasisan keessaa namoota kolfisisuu fi qabeenya namoota saamuuf sobuudha. Namoota kolfisisuuf sobuun bartee namatti taâ€™a, amala namaa fokkisa. Kanaafu dhugaa dubbachuuf carraaqu ykn calâ€™isuudha. Qabeenya namaa saamuuf sobuun immoo badi guddaa cubbuu lama bakka tokkotti hammateedha.

Kanaafu, hudii keenya nama haqaa taâ€™uuf carraaqu qabna. Namni haqa dubbatu ni kabajama. Namni soba dubbatu immoo ni salphata. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akkana jedha:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ١١٩

â€œ**Yaa warra amantan! Rabbiin sodaadhaa; warra dhugaa dubbatan wajjinis taâ€™aa.**â€•
Suuratu Tawbaa 9:119

Kitaaba wabii
Lying and Envying by Abdul Malik Al-Qaasim

Date Created
February 4, 2017
Author
admin